

EUROOPA
KOMISJON

LIIDU VÄLISASJADE
JA JULGEOLEKUPOLIITIKA
KÕRGE ESINDAJA

Brüssel, 4.5.2017
JOIN(2017) 17 final

ÜHISTEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

Aafrika ja ELi partnerluse uus hoog

{SWD(2017) 150 final}

{SWD(2017) 151 final}

Sisukord

1.	SISSEJUHATUS.....	3
2.	MUUTUV OLUKORD AAFRIKAS	3
3.	ELI STRATEEGILISED EESMÄRGID	5
4.	TUGEVAM POLIITILINE SIDE	5
5.	STRATEEGILISTE EESMÄRKIDE ELLUVIIMINE.....	6
5.1.	Toimetulekuvõimelisemad riigid ja ühiskonnad	6
A.	Konfliktide ennetamine, kriisidele reageerimine ja rahu tagamine	6
B.	Valitsemissüsteemide tugevdamine.....	8
C.	Rände ja liikuvuse haldamine.....	12
5.2.	Rohkem ja paremaid töökohti, eriti noortele	15
A.	Vastutustundlike ja säästvate investeeringute kaasamine	15
B.	Aafrika energiapoliitika.....	17
C.	Aafrika põllumajanduse ja põllumajandusettevõtjate ning sinise majanduse, sealhulgas kalanduse ümberkujundamine	19
D.	Teadmiste ja oskuste edendamine	21

1. SISSEJUHATUS

Euroopa ja Aafrika partnerluse jaoks on 2017. aasta otsustava tähendusega. Kiirelt muutuv maailmas leiavad Aafrikas aset põhjalikud majanduslikud, poliitilised ja sotsiaalsed muutused ning Aafrika tähtsus Euroopa julgeoleku ja heaolu sise- ja välismõõtmel saab järjest selgemaks. Euroopal ja Aafrikal on tihedamate poliitilistest ja majanduslikest sidemetest palju võita, aga ka palju kaotada, kui ei suudeta tegutseda.

Novembris 2017 toimuval viiendal Aafrika ja ELi tippkohtumisel avaneb Aafrika ja Euroopa liidritele oluline võimalus reageerida kujunenud olukorrale, kujundada ümber Aafrika ja ELi partnerlus ja seda süvendada.

Käesolevas teatises tehakse ettepanek uue ühistegevuse raamistiku kohta, mille EL ja liikmesriigid võiksid esitada tippkohtumisel ja millest võiks saada 2018.–2020. aasta tegevuskava osa. Eesmärk on saavutada tugevam, sügavam ja tegevuspõhisem strateegiline partnerlus, mis tagab mõlemas maailmajaos heaolu ja stabiilsuse. Dokumendis määratakse kindlaks poliitikaprioriteedid ja esialgsed konkreetsete meetmed ajavahemikuks 2018–2020 ja pärast seda, mida ELi liikmesriikidel tuleb omavahel koordineerida ja ühiselt Aafrika partneritega edasi arendada, lähtudes Aafrika enda tegevuskavast aastani 2063¹ ja ELi üldisest välis- ja julgeolekupoliitika strateegiast². Erilist tähelepanu pööratakse noortele, kelle osalemine üldises protsessis on äärmiselt oodatud.

Teatis täiendab praegust arutelu, mis käivitati ühisteatise *„Uuendatud partnerlus Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega“*³, mille kohaselt alustatakse 2018. aastal läbirääkimisi ELi pikaajalise partnerluse uuendamiseks Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega, eriti Aafrika sambaga.

Teatises juhendatakse rahvusvahelistest raamistikest, näiteks ÜRO säästva arengu tegevuskavast aastani 2030,⁴ selle Addis Abeba tegevuskavast arengu rahastamise kohta⁵ ja Pariisi kliimakokkuleppest⁶. Samuti on teatis kooskõlas muu asjaomase ELi poliitikaga⁷.

2. MUUTUV OLUKORD AAFRIKAS

Rahvusvahelisel areenil on Aafrika oma mitmekülgsuses enesekindlam, dünaamilisem ja optimistlikum kui kunagi varem.

¹ AL, [Tegevuskava aastani 2063](#), 2015.

² [ELi üldine välis- ja julgeolekupoliitika strateegia](#), 2016 – edaspidi ka „ELi üldine strateegia“.

³ Ühisteatis *„Uuendatud partnerlus Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidega“*, JOIN(2016) 52 final.

⁴ ÜRO, [Säästva arengu tegevuskava aastani 2030](#), 2015.

⁵ ÜRO, [Addis Abeba tegevuskava](#), 2015.

⁶ ÜRO, [Pariisi kokkulepe](#), 2015.

⁷ Näiteks kavandatud Euroopa uus arengukonsensus, Euroopa naabruspoliitika, Euroopa rände tegevuskava ja Valletta tegevuskava, ELi inimõiguste ja demokraatia tegevuskava ning mitmete Põhja-Aafrika (välja arvatud Liibüa) ja AKV riikidega sõlmitud olemasolevad õiguslikult siduvad assotsieerimislepingud.

Viimasel kahel kümnendil on Aafrika saavutanud märkimisväärsed majanduslikku edu. Positiivsed ümberkorraldused on käimas mitmes riigis. Üha rohkem Aafrika riikide valitsusi ja piirkondlikke organisatsioone on haaranud juhtiva rolli, et tegelda julgeolekualaste, poliitiliste ja vaesuse vähendamise ülesannetega nii oma riigis kui ka kaugemal, ning osalevad aktiivsemalt hea valitsemistava ja õigusriigi edendamisel. Selle tulemusena on nii mõnigi riik ja ühiskond tervikuna muutunud vastupanuvõimelisemaks, julgustades kodanikke osalema poliitikas ja tehes edusamme struktuursete ümberkorralduste valdkonnas.

Samas on selline edasimineku sageli ebakindel, samuti ei ole see alati kaasav ega piisavalt kestlik, et pakkuda paremaid väljavaateid suurele osale elanikkonnast, eriti üha arvukamatele Aafrika noortele. Poliitiline tegutsemisruum on mõnes riigis küll avardunud, kuid teistes jälle kahanenud. Mitmed riigid ei ole suutnud vajalikus ulatuses ja tempos viia ellu reforme ja taastuda konfliktidest ning on seega sattunud ebakindlasse olukorda. Paljud riigid seisavad kestliku majandusarengu saavutamisel endiselt silmitsi märkimisväärsede piirangutega ja sõltuvad suures osas loodusvarade kasutamisest. Üldine majanduskasv Aafrika mandril on praegu aeglustumas. Lisaks kohalikele probleemidele ohustavad piirkondlikku stabiilsust ja kestlikku arengut rahvusvahelised julgeolekuprobleemid, sealhulgas organiseeritud kuritegevus, inimkaubandus ja terrorism. Samuti pärsivad edusamme keskkonnaseisundi halvenemine maal ja merel, kliimamuutuste tagajärjed ja nakkushaiguste, näiteks Ebola puhangud. Lõuna-Sudaanis, Nigeerias ja Somaalias puhkenud näljahäda näitab selgelt, kuidas ebakindlus, kliimamuutused ning toidu- ja veenappus on omavahel seotud. Nende probleemide tulemusena on sundränne Aafrikas saavutanud enneolematu taseme. Samuti on need olnud ebaseadusliku rände ajendiks eelkõige Aafrikas endas, aga ka Euroopa suunas, mis omakorda suurendab survet poliitilisele juhtimisele ja valitsemissüsteemidele kõigis mõjutatud riikides.

Peamised struktuursed muutused 21. sajandil on demograafilised muutused. 2050. aastaks prognoositakse Aafrika elanikkonna suuruseks 2,4 miljardit inimest, kusjuures suurema osa elanikkonnast moodustavad noored⁸. Sellest, kuidas neid muutuseid poliitiliselt juhitakse ja majanduslikult korraldatakse, sõltub tulevik nii kontinendil endal kui ka kaugemal.

Ühest küljest ei luba Aafrika demograafilised prognoosid kahelda selles, et tuleb luua miljoneid uusi töökohti. Prognooside kohaselt⁹ tuleb Sahara-taguses Aafrikas luua kuni 2035. aastani ligikaudu 18 miljonit töökohta aastas, et hõlmata uued tööturule sisenejad. Praegu luuakse vaid 3 miljonit ametlikku töökohta. Arvestades seda, et enamikus riikides on ametlik sektor väike ja sotsiaalkaitsesüsteemid puuduvad, hangib enamik noori elatist varimajandusest, sealhulgas elatuspõllumajandusest.

Teisalt aga pakub elanikkonna kasv märkimisväärsed majandusvõimalusi. Prognoositakse, et üldine eratarbimine, mida õhutab tagant tärkav keskklass,¹⁰ peaks

⁸ ÜRO, [World population prospects](#), 2015. Seevastu väheneb ELi elanikkond 2050. aastaks 500 miljoni inimeseni ning vanemaeliste osakaal järjest suureneb.

⁹ IMF, [Regional economic outlook](#), 2015.

¹⁰ Aafrika Arengupank (AfDB), [Tracking Africa's Progress in Figures](#), 2014.

2025. aastal jõudma 2 triljoni euronii aastaks¹¹. Samuti eeldatakse, et Aafrika ettevõtted pakuvad suuremat turgu, kus kulutused saavutavad 2025. aastaks 3,3 triljoni euro taseme.

3. ELI STRATEEGILISED EESMÄRGID

Muutuvas ja üleilmses kontekstis on ELi strateegiline huvi süvendada oma pikaajalist partnerlust Aafrikaga ja seda kohandada.

Viimase kümne aasta jooksul on EL ja Aafrika üles ehitanud tugevama ja poliitilisema partnerluse ühiste väärtuste ja huvide põhjal, mis on kindlaks määratud Aafrika ja ELi ühisstrateegias¹². Praegu on EL peamine välisinvestor Aafrikas,¹³ samuti selle oluline kaubanduspartner,¹⁴ julgeoleku tagaja,¹⁵ rahaülekannete peamine allikas¹⁶ ja esmane partner arengu- ja humanitaarabi valdkonnas¹⁷. Tihedamad kontaktid ja suhted tugevdavad veelgi sidemeid mõlema kontinendi inimeste vahel.

Aafrika ja ELi ühisstrateegia kohaselt peaks EL täitma kolm omavahel seotud strateegilist eesmärki:

- ühistel väärtustel ja huvidel põhinev tugevam vastastikune suhtlus ja suurem koostöö nii rahvusvahelisel tasandil kui ka kahepoolsetes suhetes;
- julgeolek maal ja merel ja võitlus traditsiooniliste ohtudega, mis on käsitletav investeeringuna julgeolekusse mõlemas maailmajaos;
- kestlik ja kaasav majandusareng Aafrikas, et luua seal vajalikke töökohti ja haarata kinni Euroopale avanevatest võimalustest.

4. TUGEVAM POLIITILINE SIDE

Ambitsioonika ühise tegevuskava täitmine eeldab ennekõike jõupingutusi poliitilisel tasandil, et viia olemasolev poliitiline side Aafrikaga kõrgemale strateegilisele tasandile. Selle saavutamiseks on järgmised võimalused.

¹¹ McKinsey Global Institute, [Lions on the move II](#), 2016.

¹² [Aafrika ja ELi ühisstrateegia](#), 2007.

¹³ 2015. aastal oli ELi otseinvesteeringute maht Aafrikas 32 miljardit eurot (33 % Aafrikas tehtud otseinvesteeringute kogumahust); ELi osakaal Aafrika impordis oli 2016. aastal 33,5 % ja Aafrika ekspordis 41 %. Lisaks annab EIP igal aastal Aafrikale vahendeid üle 2 miljardi euro.

¹⁴ EL pakub kõikidele kaupadele vaba juurdepääsu ELi turule majanduspartnerluslepingute ja vähim arenenud riikidele suunatud algatuse „Kõik peale relvade“ raames, aga ka paljudele toodetele Alžeeria, Egiptuse, Maroko ja Tuneesiaga sõlmitud vabakaubanduslepingute ja liidu üldiste tariifsete soodustuste kava raames.

¹⁵ Alates 2004. aastast on EL ainuüksi Aafrika rahutagamisrahastu kaudu eraldanud üle 2 miljardi euro. Samuti on EL lähetanud Aafrikasse seitse ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) tsiviil- ja sõjalist missiooni, sealhulgas operatsiooni Atlanta.

¹⁶ ELi rahaülekannete maht Aafrikas oli 2015. aastal 21 miljardit eurot (36 % Aafrika rahaülekannete kogumahust).

¹⁷ ELi ja selle liikmesriikide ametliku arenguabi maht Aafrikas oli 2015. aastal 21 miljardit eurot (50 % Aafrika ametliku arenguabi kogumahust).

- **Koalitsiooni süvendamine ülemaailmse juhtimise küsimustes**, tõhustades dialoogi ja koostööd rahvusvahelisel areenil. Aafrika Liit (AL) ja Aafrika riikide rühm ÜROs on ELi strateegilised partnerid ja peamised liitlased tugevdamaks ÜRO rolli ja eeskirjadel põhinevat ülemaailmset korda, mis on oluline rahu ja heaolu tagamiseks. Kõigil partneritel on oma roll kogu ÜRO süsteemi, sealhulgas Julgeolekunõukogu tulemuslikkuse, vastutuse ja esinduslikkuse parandamisel. Sellise koostöö kaudu tuleks reformida ja tugevdada mitmepoolseid institutsioone, samuti töötada välja kokkulepete normid ja meetmed, et reageerida sellistele ülemaailmsetele probleemidele nagu kliimamuutused, epideemiad, surve loodusvaradele, ränne ja liikuvus ning humanitaarkriisid. Samuti peaks koostöö edendama ja toetama õigusriiki ja õigusemõistmist rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas tagama õigusemõistmise ja vastutuse raskeimate kuritegude puhul kooskõlas Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi põhimõtetega.
- **Koostöö süvendamine ühiste huvide valdkonnas sagedaste poliitiliste kontaktide kaudu**, kasutades ära Aafrika ja ELi ühisstrateegia kogu potentsiaali ja muid olemasolevaid koostööraamistikke ja kokkuleppeid asjakohasel tasandil (mitmepoolne, kontinentaalne, piirkondlik, riiklik, kohalik tasand), lähtudes subsidiaarsuse põhimõttest. Eelkõige peaksid EL ja Aafrika partnerid andma uue hoo ministrite tasandil peetavale dialoogile mitte üksnes välispoliitika küsimustes, vaid ka valdkondlike poliitikaalgatuste ja partnerluste teemadel.
- **Inimkeskse partnerluse pakkumine**, kinnistades inimeste- ja ettevõtetevahelisi suhteid ja sidemeid ning tugevdades suhteid kohalike ametiasutuste, erasektori ja kodanikuühiskonnaga. See on osutunud keeruliseks ja eeldab uusi ühiseid jõupingutusi. Enne tippkohtumist ja selle järel julgustatakse dialoogi kõigi osalistega.

5. STRATEEGILISTE EESMÄRKIDE ELLUVIIMINE

Eesmärkide elluviimisel juhendutakse ELi välispoliitika raamistikust ja Aafrika enda *tegevuskavast aastani 2063*. Võetud on kaks peamist suunda:

- ehitada üles toimetulekuvõimelised riigid ja ühiskonnad;
- luua rohkem ja paremaid töökohti, eriti noortele.

5.1. Toimetulekuvõimelisemad riigid ja ühiskonnad

Tegevuskavas aastani 2063 on Aafrika seadnud eesmärgiks rahumeelse, turvalise ja jõuka Aafrika, kus kehtib hea valitsemistava, demokraatia, austatakse inimõigusi, õigusemõistmise ja õigusriigi põhimõtteid, ning kus areng on inimestest lähtuv ja arvestab noorte, eriti noorte naiste potentsiaali, jätmata kedagi kõrvale.

Need püüdlused on täielikult kooskõlas ELi väärtuste ja eesmärkidega, sest ebakindlus väljaspool liidu piire ohustab meie elulisi huve.

A. Konfliktide ennetamine, kriisidele reageerimine ja rahu tagamine

Mitte kunagi varem ei ole ELi julgeolekuhuvide olnud Aafrikaga nii tihedalt seotud kui praegu. Ilmne seos nii Liibüa ja Saheli kui ka Aafrika Sarve ja Guinea lahe vahel nõuab

senistest kokkulepitud formaatidest strateegilisemat lähenemist. Ohud Punase mere, Vaikse ookeani ja Guinea lahe merendusjulgeolekule mõjutavad otse Euroopa majandust.

Terrorism, vägivaldne ekstremism ja rahvusvaheline organiseeritud kuritegevus nagu inimkaubandus, aga ka rahu ja stabiilsust ähvardavad traditsioonilisemad ohud (riigisisised konfliktid, kohalikud konfliktid ressursside pärast, valimistega seotud vägivald, relvastatud röövid ja piraatlus) on kõik sügavama struktuurse ebastabiilsuse ja ebakindluse sümptomid.

Aafrika visioon

Tegevuskava aastani 2063 eesmärk on rahumeelne ja turvaline Aafrika. Aafrika rahu ja julgeoleku struktuuri (*African Peace and Security Architecture – APSA*) vastuvõtmisega püüab Aafrika tugevdada rahu tagamise ja lepitamise mehhanisme kõikidel tasanditel ja reageerida Aafrika rahu ja julgeolekut ähvardavatele esilekerkivatele ohtudele ning töötada välja strateegiad Aafrika julgeolekuvajaduste rahastamiseks. Paul Kagame aruanne „*The imperative to reinforce our Union*“ ja Donal Kaberuka aruanne „*Securing predictable and sustainable financing for peace in Africa*“¹⁸ on olulised verstapostid, et kõnealust protsessi veelgi tugevdada.

ELi meetmed

Aafrika jääb julgeolekuvaldkonnas ELi meetmete keskmeks. Juba elluviidud või käimasolevast 33st tsiviil- ja sõjalisest operatsioonist, mida juhtis EL, toimus 19 Aafrikas. Praegu toimub kuuest viis ELi juhitud operatsiooni Aafrikas. Alates 2004. aastast on EL ainuüksi Aafrika rahutagamisrahastu kaudu eraldanud märkimisväärse summa – üle 2 miljardi euro. Need meetmed on võetud lisaks olulistele kohaliku tasandi julgeoleku / terrorismivastase võitluse / radikaliseerumise ohjamise programmidele, aga ka ELi ja liikmesriikide muudele meetmetele. Kooskõlas ELi üldise strateegiaga soovib EL kinnistada oma positsiooni julgeoleku tagajana ja Aafrika peamise partnerina Aafrika rahu ja julgeoleku struktuuri toimivuse saavutamisel ja piirkondlike strateegiate toetamisel, aidates nõnda Aafrikal otsida „*Aafrika probleemidele Aafrikast lähtuvaid lahendusi*“.

EL teeb ettepaneku viia partnerlus uuele tasemele, suurendades jõupingutusi, et:

i) tõhustada veelgi koordineerimist ja dialoogi,

- luues koostööplatvormi, mis koondab Euroopa ja Aafrika partnereid, ÜROd ja rahvusvahelisi osalejaid, et tulla toime kõigi ohtude ja kriisidega;

ii) ennetada konflikte,

- tugevdades toetust Aafrika rahu ja julgeoleku struktuuri täieliku toimivuse saavutamiseks ja Aafrika suutlikkuse arendamiseks;

¹⁸ Eelkõige nähakse aruandes ette, et Aafrika Liidule tuleb tagada rahastamine, kehtestades sel eesmärgil Aafrika riikidesse suunduvale impordile 0,2 % suuruse maksu. Nõnda saaksid Aafrika Liidu liikmesriigid täielikult rahastada Aafrika Liidu komisjoni toimimist ja katta 75 % programmidest.

- laiendades julgeolekusektori reformi suutlikkuse suurendamise algatusi eelkõige ÜJKP¹⁹ missioonide ja suutlikkuse suurendamiseks antava lisatoetuse kaudu, et toetada julgeolekut ja arengut;
- tõhustades õigusriiki ja õiguskaitset ning Aafrika riikide suutlikkust võidelda tulemuslikumalt terrorismi, piraatluse, vägivaldse radikaliseerumise ja organiseeritud kuritegevuse, sealhulgas inimkaubanduse vastu;
- tõhustades asjakohaste ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonide, poliitikameetmete ja konventsioonide rakendamist asjakohaste eksperditeadmiste kaudu;
- parandades ekspertide kättesaadavust koostööks Aafrika partneritega, sealhulgas suutlikkuse suurendamise projektide kaudu merendus- ja lennundusalase julgeoleku tõhustamiseks, kasutades näiteks stabiilsuse ja rahu edendamise rahastamisvahendit²⁰;

iii) reageerida kriisidele ja tõhustada konfliktide ohjamist,

- jätkates Aafrika Liidu, allpiirkondlike organisatsioonide ja riikide abistamist rahutagamisoperatsioonide elluviimisel ELi erivahendite, nagu Aafrika rahutagamisrahastu, aga ka ÜJKP operatsioonide kaudu, kui esitatakse vastav taotlus ja kui seda peetakse vajalikuks. Samuti võiksid meetmed hõlmata konfliktijärgse rahu ülesehitamise esimesi samme, näiteks desarmeerimist, demobiliseerimist ja taasintegreerimist.

Juhtalgatused

- **Lua ÜROd, Euroopa, Aafrika ja muid rahvusvahelisi partnereid kaasav koostööplatvorm,** et hoogustada poliitilist dialoogi, strateegilisi arutelusid ja ühismeetmeid konfliktide ennetamise, rahu ülesehitamise ja arengu valdkonnas.
- **Esimene sissemakse ALi rahufondi,** tingimusel et selle juhtimisstruktuur on paigas, samuti koostöö jätkamine ALi ja ÜROga, et rakendada ALi/Kaberuka rahalise jätkusuutlikkuse võimaluste kava.
- **Toetada Aafrika merendusjulgeoleku algatusi,**²¹ ajakohastades merendusosalase teadlikkuse strateegiaid, vahendeid ja teabevõrgustikke, aga ka politsei- ja kohtusüsteeme.

B. Valitsemissüsteemide tugevdamine

Valitsemine, areng ja julgeolek on tihedalt seotud. Toimetulekuvõimelised ühiskonnad ja kõigi tasandite vastutustundlikud, demokraatlikud, tõhusad ja läbipaistvad institutsioonid, mis tegutsevad stabiilses ja etteaimatavas makromajanduslikus raamistikus, kus austatakse inimõigusi, on kestliku arengu ja stabiilsuse nurgakivi. Sellised ühiskonnad suudavad samuti kiiremini kohaneda muutustega välismajanduse keskkonnas, nendele

¹⁹ Ühine julgeoleku- ja kaitsepoliitika.

²⁰ Määrus (EL) nr 230/2014, ELT L 77, 15.3.2014.

²¹ Yaoundé toimimisjuhend, Djibouti toimimisjuhend, Lomé harta.

reageerida ja neid juhtida, aga ka sisemiste muutustega, näiteks teenuste tõhusa pakkumise kaudu arvukamale elanikkonnale.

Valitsemise valdkonnas on edusammud ebahütlased. Demokraatia positsioon tugevneb, kuid selle eest tuleb hoolt kanda, sest valimisprotsesside usaldusväärsus satub sageli ohtu ning esineb põhiseaduse muutmisi või katseid seda teha, et ametisolevad isikud saaksid võimule jääda. Edusammud inimõiguste edendamisel ja kaitsmisel on ebavõrdsed ja erinevad ebapiisava juhtimise, ebastabiilsuse ja konfliktide tõttu.

Kodanike kaasav osalemine avalikus otsustetegemises, eriti aga noorte ja naiste kaasamine poliitilistesse protsessidesse, suurendab usaldust riigiasutuste vastu. Sellistel asutustel aga puudub sageli suutlikkus tõhusalt toimida näiteks sellistes valdkondades nagu riigi rahanduse juhtimine, aga ka riigihangete ja kulutuste läbipaistvus ning võitlus korruptsiooni ja pettuste vastu. Riigi toimimise eelduseks olev siseriiklike tulude kasutuselevõtmine jääb sageli allapoole vajalikku taset ning seda mõjutavad negatiivselt ebaseaduslikud rahavood²². Aafrika kaotab igal aastal ebaseaduslike väljaminevate rahavoogude tõttu üle 50 miljardi USA dollari,²³ mis on tunduvalt rohkem kui iga-aastane ametlik arenguabi.

Igas juhtimise valdkonnas – alates osalemisest ja mõjuvõimu suurendamisest ning lõpetades läbipaistvuse, vastutuse ja avalike teenuste osutamise kvaliteediga – on digitaalteenustel²⁴ ja tehnoloogial täita keskne roll. ELil ja Aafrikal on mõlemal võimalik üksteise kogemustest kasu saada ja nendest õppida.

Aafrika visioon

Tegevuskavas aastani 2063 on Aafrika seadnud eesmärgiks „olla mander, kus on kinnistunud demokraatlikud väärtused, kultuur, tavad, inimõiguste üldpõhimõtted, võrdõiguslikkus, õiguskaitse ja õigusriik“ ja tagada „suutlikud ametiasutused ning ümberkujundav juhtimine igal tasandil“. Samuti nähakse tegevuskavas ette inimestekeskne areng, kus kodanikud osalevad aktiivselt sotsiaalses, majanduslikus ja poliitilises arengus ning kus ametiasutused võtavad vastutuse ja pakuvad koos kogenud töötajatega tulemuslikke ja tõhusaid teenuseid. Aafrika valitsemissüsteemi struktuuri näol on Aafrikas olemas oluline raamistik koordineerimiseks ja demokraatia ülesehitamiseks. Aafrika enda unikaalne Aafrika riikide vastastikuse järelevalve mehhanism on kõnealuse struktuuri oluline osa.

ELi meetmed

EL on Aafrika peamine partner juhtimise, demokraatia, õigusriigi ja inimõiguste valdkonnas. Partnerluse keskmes on tugev ja pikaajaline side riiklikul, piirkondlikul ja kontinentaalsel tasandil²⁵. Struktuuripoliitilisi dialooge peetakse enamiku Aafrika riikidega kooskõlas vastava assotsieerumislepingu poliitilist dialoogi käsitlevate artiklitega, näiteks Aafrika AKV riike käsitleva Cotonou lepingu artikliga 8. Lisaks

²² Korruptsioonist, kuritegevusest, maksudest kõrvelehooldumisest ja rahapesuga seotud äritehingutest saadud registreerimata kapitalivood.

²³ [Aafrika ebaseaduslike rahavoogude kõrgetasemelise rühma aruanne](#), 2014.

²⁴ Komisjoni talituste töödokument „Digitaalsus arengu heaks“, SWD(2017).

²⁵ Ajavahemikuks 2014–2020 on EL ette näinud üle 3,3 miljardi euro.

toetab EL ulatuslikult Aafrika valitsemisvaldkonnas võetud kohustusi programmide kaudu riiklike, piirkondlike ja kontinentaalsete asutustega, aga ka meetmetega, mille eesmärk on tugevdada kohalike ametiasutuste ja kodanikuühiskonna osalemist poliitikadialoogis. Samuti toetab EL Aafrika riikide püüdlusi kasutada paremini ära oma siseressursse, parandada riigi rahanduse juhtimist ja tagada võla jätkusuutlikkus eelkõige Addis Abeba tegevuskaval põhineva „Kogu rohkem, kuluta paremini“ lähenemise kaudu²⁶.

Seda kogemust arvestades teeb EL ettepaneku viia partnerlus uuele tasemele, suurendades jõupingutusi, et:

i) toetada demokraatiat ja edendada inimõigusi ja õigusriiki,

- tugevdades ja laiendades partnerriikidega peetavaid poliitilisi dialooge, kasutades selleks täiel määral ära kehtivaid raamistikke ja kokkuleppeid;
- soodustades rahvusvaheliste ja ALi enda inimõigusi käsitlevate õigusaktide ratifitseerimist ja rakendamist riiklikul tasandil;
- tugevdades veelgi usaldust demokraatlike protsesside vastu, eriti ALiga tehtava laiema koostöö kaudu valimiste vaatluste korraldamisel, sealhulgas valimiste vaatluste käigus tehtud tähelepanekute järelmeetmete võtmisel;
- tugevdades dialoogi ja teabevahetust, kasutades ära varasematelt valimisvaatlusmissioonidelt, demokraatiaalastest koostööprogrammidest ja Aafrika valitsemissüsteemi struktuuri toetamisest saadud õppetunde ja head tava, luues kontakte ja korraldades ühisüritusi kõigi sidusrühmadega, sealhulgas valitsuse, erakondade, parlamentaarsete assambleede ja kodanikuühiskonnaga, et vahetada kogemusi ja teadmisi ja leida võimalusi demokraatia tugevdamiseks mõlemal kontinendil;

ii) edendada vastutustundlikku, läbipaistvat ja kiiremini reageerivat juhtimissüsteemi,

- tugevdades asutuste suutlikkust suurendada noorte osalust ühiskonna igal tasandil;
- hoogustades kodanike osalemist otsuste tegemise protsessis, suurendades avaliku halduse läbipaistvust ja vastutust, aga ka avalike teenuste osutamise tõhusust ja kvaliteeti eelkõige e-valitsuse teenuste kasutuselevõtu kaudu, tagades seejuures eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse kõrge taseme;
- tugevdades ühiseid jõupingutusi, et keskenduda kodanikuühiskonna propageerimisele ja poliitika kujundamisse kaasamise võimaluse hõlbustamisele, säilitamisele ja laiendamisele;
- toetades kohalikke omavalitsusi tugevama rolli ja suutlikkuse saavutamisel kiire linnastumisega seotud probleemide lahendamiseks, toetades selleks kohaliku tasandi valitsemist käsitleva Aafrika harta rakendamist ja AHCLAt²⁷ ning propageerides mestimisprojekte;

²⁶ Komisjoni talituste töödokument „[Kogu rohkem, kuluta paremini](#).“ SWD(2015) 198.

²⁷ Aafrika Liidu kohalike omavalitsuste kõrgem nõukogu.

- süvendades naiste, noorte ja haavatavate isikute mõjuvõimu sihtotstarbeliste programmide kaudu, millega tugevdatakse nende osalemist otsuste tegemisel ja tagatakse kõigile võrdne juurdepääs kvaliteetsele haridusele, kutseharidusele ja -õppele, piisavale ja jätkusuutlikule sotsiaalkaitsele, samuti üldisele tervisekindlustusele, sealhulgas vaksineerimisele, reproduktiivtervishoiule ja nakkushaiguste ennetamisele;
- tugevdades koostööd riigi rahanduse juhtimisel, keskendudes korruptsiooni ja pettuseid ennetavatele poliitikapõhimõtetele/vahenditele ja tagades riigi rahanduse tõhusad kontrollisüsteemid, toetades suutlikkuse arendamist sellistes valdkondades nagu maksupoliitika ja maksuhalduse reformid, loodusvaradest saadava tulu haldamine ja võitlus ebaseaduslike rahavoogude vastu Addis Abeba tegevuskava järelmeetmete raames;

iii) suurendada vastupanuvõimet, et tulla toime keskkonnaseisundi halvenemise ja humanitaarkriisidega,

- suurendades jõupingutusi katastroofiohu vähendamiseks, varaseks reageerimiseks vajaliku suutlikkuse arendamiseks, pikaleveninud sundrändekriiside lahendamiseks ja põhivajaduste rahuldamiseks tehtavate valitsuste investeeringute toetamiseks, sealhulgas linnapiirkondades, et tulla paremini toime stressi, šoki ja traumadega, nendega kohaneda ja neist taastuda;
- aidates Aafrika partneritel tegeleda vastuvõtlikkusega haiguspuhangute ja muude terviseohtude, näiteks antimikroobikumiresistentsuse suhtes, tugevdades eelkõige tervishoiusüsteeme ja suurendades hädaolukorras valmisoleku ja hädaolukorras reageerimise suutlikkust²⁸ ning toetades kanalisatsiooni ehitamist ja puhta vee pakkumist;
- tugevdades Aafrika enda suutlikkust keskkonna- ja ühiskonnaprobleemide lahendamisel, kasutades selleks kosmosetehnoloogiat ja teavet, sealhulgas Maa seire Euroopa programmi (Copernicus) kaudu pakutavaid andmeid ja teenuseid;
- lihtsustades uusi sotsiaalseid ja keskkonnatingimusi seoses loodusvarade kasutamisega, sealhulgas mineraalide kaevandamise, töötlemise ja ümbertöötlemisega.

Juhtalgatused

- Tugevdada demokraatia toetamise ja teabevahetuse alast dialoogi, korraldades alustuseks **ALi ja ELi ühise kõrgetasemelise konverentsi valimisprotsesside, demokraatia ja valitsemise kohta Aafrikas ja Euroopas**, kaasates kooskõlas Aafrika ja Euroopa poliitikapõhimõtetega asjaomased institutsioonid, sealhulgas Üleaaafrikalise Parlamendi ja Euroopa Parlamendi, aga ka kodanikuühiskonna ja teadlaskonna.
- **Kahekordistada 2020. aastaks toetust riigisiseste ressursside kasutuselevõtuks** kooskõlas Addis Abeba maksualgatusega.

²⁸ See hõlmab koostööd vaesusega seotud nakkushaiguste valdkonnas Euroopa ja arengumaade kliiniliste uuringute partnerluse programmi (EDCTP2) raames.

- **Ühismeede loodusvarade säästva majandamise tugevdamiseks**, töötades selleks välja ELi ja Aafrika harta.

C. Rände ja liikuvuse haldamine

Liikuvus ja ränne on olulised Aafrika ja Euroopa majanduslikud, julgeolekualased ja sotsiaalsed faktorid. Ränne ja liikuvus võivad ühiskonda tugevdada, aga ka destabiliseerida, kui neid õigesti ei hallata. Aafrika ja Euroopa tunnistavad, et arvestades rände ja liikuvusvoogusid, sealhulgas sundrännet, mis on Aafrikas rekordiliselt kõrge, ning Aafrikast Euroopasse suunduvate rändajate ja varjupaigaotsijate üha suurenevat arvu, tuleb palju teha ohtlike teekondade ettevõtmise ärahoidmiseks, surmajuhtumite arvu vähendamiseks rändeteel ja praktilise koostöö hoogustamiseks. Aafrikal ja Euroopal on ühine huvi ja vastutus, mis nõuab ka globaalseid lahendusi, lähtudes solidaarsuse põhimõttest ja vastutuse jagamisest. New Yorgi deklaratsioon²⁹ on suurepärane poliitiline raamistik, et tegeleda pagulaste ja rändajate massilise rändega.

Aafrika visioon

Tegevuskavas aastani 2063 on Aafrika näinud ette, et ta saavutab dünaamilised ja vastastikku kasulikud sidemed oma diasporaaga ja tõrgeteta piirid, et peatada ajude väljavool ning „*ebaseadusliku rände ja noorte inimkaubanduse kõik vormid*“, proovides seejuures suurendada näiteks akadeemilistele ringkondade, teadlaste ja üliõpilaste liikuvust, rõhutades nõnda noorte Aafrika-sisese liikuvuse olulisust. Muud prioriteedid hõlmavad rahaülekannete mehhanismide tõhustamist ja vastutustundlikku töajärgi rändepoliitikat. Samuti on Aafrika püüdnud muutuda selliseks mandriks, kus puudub inimkaubandus ja kus on välja juuritud organiseeritud kuritegevus ja muud kuritegelike võrgustike vormid.

ELi meetmed

EL tegeleb rändega partnerluse ja vastastikuse usalduse vaimus, pidades oma Aafrika partneritega pidevat dialoogi ja tehes nendega koostööd. Dialoogi pidamiseks vajalikud raamistikud on juba olemas, näiteks ELi ja Aafrika rände- ja liikuvusdialoog. Edasised algatused koondavad Euroopa valitsusi ja institutsioone ning nende partnereid Kesk-, Lääne- ja Põhja-Aafrikast (Rabati protsess) ning Põhja- ja Ida-Aafrikast (Khartoumi protsess). Novembris 2015 leppisid nimetatud kahe dialoogi liikmeks olevad 31 Euroopa ja 35 Aafrika riiki kokku ambitsioonikas Valletta tegevuskavas.

ELi kõige ambitsioonikam ja uuenduslikum lähenemisviis rände tulemuslikuks haldamiseks on *partnerlusraamistik*,³⁰ mille kaudu saavad EL ja kolmandad päritolu- ja transiidiriigid teha praktilist koostööd rände algpõhjustega tegelemisel ja rändevoogude juhtimisel, austades täiel määral humanitaar- ja inimõiguste alaseid kohustusi. Partnerlusraamistiku vaimus suurendasid EL ja selle liikmesriigid hiljuti oma

²⁹ Pagulasi ja rändajaid käsitlev New Yorgi deklaratsioon, mille ÜRO Peaassamblee võttis vastu 19. septembril 2016.

³⁰ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule ja Euroopa Investeerimispankale „Euroopa rände tegevuskava alusel uue ELi ja kolmandate riikide partnerlusraamistiku loomise kohta“ [COM\(2016\) 385 final](#).

jõupingutusi Põhja-Aafrika partneritega, et säästa rohkem inimesi Vahemere ja hallata tõhusamalt rändevooge. Selle tulemusena võeti vastu ühisteatis „Ränne Vahemere keskosa rändeteel. Rändevoogude haldamine ja inimeste päästmine“,³¹ mille põhimõtteid kinnitas Euroopa Ülemkogu taas Malta deklaratsioonis³² Vahemere keskosa rändeteel küsimusega tegelemise kohta.

Aafrika jaoks mõeldud hädaolukorra usaldusfond³³ on peamine vahend, mille kaudu täidetakse Valletta kohustusi, samuti on see äärmiselt tähtis partnerlusraamistiku lähenemisviisi seisukohast. ELi Aafrika usaldusfondi vahendid moodustavad üle 2,6 miljardi³⁴ euro ja neid kasutatakse Saheli, Tšaadi järve ja Aafrika Sarve piirkonnas ja Põhja-Aafrikas, et tegeleda destabiliseerumise, ebaseadusliku rände ja sundrände³⁵ ning inimkaubanduse algpõhjustega, toetades töökohtade loomist ja majandusarengut, vastupanuvõimet, rände juhtimist, aga ka stabiilsust ja valitsemist.

Lisaks nimetatud protsessidele ja algatustele on uus kavandatud Euroopa välisinvesteeringute kava³⁶ ELi kõige mõjusam vahend investeeringute ja töökohtade loomise soodustamiseks Aafrikas, aidates kaasa kestlikule majanduskasvule ja tegeledes vahetult rände ja sundrände algpõhjustega.

Nende olemasolevate raamistike raames teeb EL ettepaneku viia partnerlus uuele tasemele, jätkates ELi lähenemisviisi kohaseid jõupingutusi, et:

i) tegeleda piirkondlike rändevoogude ja nendega seotud piiriüleste probleemidega,

- toetades seaduslikku rännet ja liikuvust käsitlevate õigusraamistike vastuvõtmist ja nendega arvestamist Aafrikas;
- tegeledes sundrändega ja edendades rahvusvahelist kaitset vastutuse jagamise põhimõttel, aidates säilitada ja täiustada oma kodust põgenema sunnitud inimeste inimkapitali, aidata tagada nende kaitset ning pakkuda arenguga seotud hüvesid ümberasustatud isikutele ja nende vastuvõtjatele;
- tõhustades piirihalduse alast koostööd, sealhulgas integreeritud piirihalduse kaudu;

³¹ Ühisteatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule ja nõukogule „Ränne Vahemere keskosa rändeteel. Rändevoogude haldamine ja inimeste päästmine“. JOIN(2017) 4.

³² <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/01/03-malta-declaration/>

³³ Komisjoni otsus [C\(2015\)7293](#) final, 20. oktoober 2015.

³⁴ Euroopa Arengufond on peamine rahastamisvahend, milles on ette nähtud liikmesriikide ja teiste abiandjate rahaline osalus. 2017. aastal võetakse ELi Aafrika usaldusfondi Põhja-Aafrika haru projektide jaoks kasutusele täiendavad 200 miljonit eurot, keskendudes esmajoones Liibüat puudutavatele rändega seotud projektidele.

³⁵ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Väärikas elu: abist sõltumise asemel iseseisvaks. Sundränne ja arenguabi“ [COM\(2016\)234](#).

³⁶ Komisjoni ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse kohta, milles käsitletakse Euroopa Jätkusuutliku Arengu Fondi (EFSD) ning millega luuakse EFSD tagatis ja EFSD tagatisfond (COM(2016)586); komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ja Euroopa Investeeringuspangale „Euroopa investeeringute tugevdamine töökohtade loomiseks ja majanduskasvu saavutamiseks: Euroopa Strateegiliste Investeeringute Fondi teine etapp ning uus Euroopa välisinvesteeringute kava“, Brüssel, 14.9.2016, [COM\(2016\) 581 final](#).

- tehes koostööd, et viia 2018. aastal lõpule üldised kokkulepped ja teha tihedat koostööd asjaomaste rahvusvaheliste organisatsioonidega;

ii) maksimeerida seaduslikust rändest ja liikuvusest saadavat kasu ja selle potentsiaali arengu liikumapaneva jõuna,

- toetades asutuse *African Institute for Remittances* tööd;
- suurendades Aafrika diasporaa teadmisi, toimivust ja suutlikkust arengupoliitikas osalejana;
- pakkudes täiendavat tuge diasporaa investeringutele ja ettevõtlusele päritoluriikides;
- suurendades veelgi üliõpilaste ja teadlaste liikuvust;

iii) laiendada ebaseadusliku rände alast koostööd,

- toetades kõiki inimkaubanduse ja smugeldamise aspekte hõlmavate terviklike õigusraamistike rakendamist kooskõlas rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooniga ja seda täiendavate protokollidega, sealhulgas tihendades koostööd võitluses inimkaubanduse ja smugeldamisega tegelevate võrgustike vastu;
- kehtestades asjakohased meetmed, et ohjata saabuvaid, väljuvaid ja transiiträndevoogusid, sealhulgas edendades usaldusväärsete kodanike registreerimis- / identimissüsteemide loomist, aga ka selliste menetluste väljatöötamist, mis tagavad rändajate õiguste ning tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtte austamise;
- ennetades ja takistades ebaseaduslike rände kanalite kasutamist ja tugevdades koostööd, et hõlbustada ebaseaduslike rändajate tagasipöördumist ja püsivat taasintegreerimist ning edendades samal ajal seadusliku rände ja liikuvuse võimalusi.

Juhtalgatused

- **Toetada Aafrika algatusi Aafrika-sisese seadusliku rände ja liikuvuse edendamiseks**, sealhulgas töötada välja protokoll, mis käsitleb isikute vaba liikumist Aafrikas, ja protokoll, mis käsitleb õigust kodakondsusele ja kodakondsusetuse kaotamist Aafrikas; toetada sotsiaalkaitseüsteeme, sealhulgas sotsiaalõiguste kaasaskantavust; töötada välja oskuste ja kvalifikatsioonide ülekandmise ja tunnustamise mehhanismid.
- **Suurendada Aafrika ja ELi koostööd võitluses inimkaubanduse ja smugeldamisega tegelevate võrgustike vastu**, sealhulgas toetades Aafrika riikide ühinemist rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise ÜRO konventsiooni ja seda täiendavate protokollidega ja nende rakendamisega.

5.2. Rohkem ja paremaid töökohti, eriti noortele

Tegevuskavas aastani 2063 kavandab Aafrika muuta väljakujunenud süsteemi, et üles ehitada „jõukas kontinent, millel on oma arengu juhtimiseks vahendid ja ressursid ja kus majandus korraldatakse struktuurselt industrialiseerimise, tootmise ja lisandväärtuse

loomise kaudu ümber, et saavutada erasektori arengu, ettevõtluse ja inimväärse töö tagamise kaudu ühine majanduskasv kõigi jaoks”.

Et selline muutus saaks tegelikkuseks, osaleb EL Aafrika industrialiseerimises, mille lõppeesmärk on luua heaolu suurema hulga ja paremate töökohtade kaudu, keskendudes tööjõu tootlikkuse suurendamisele ja kvaliteetsetele investeeringutele lisandväärtust andvatesse ja töomahukatesse sektoritesse, eriti põllumajanduslikku toidutööstusesse, austades rahvusvaheliselt kokkulepitud töötajate õigusi, tagades inimväärsed töötingimused ning suurendades naiste mõjuvõimu. Samuti tuleb tagada, et majanduse ümberkujundamisel võetaks arvesse kliimamuutuste ja keskkonnasäästlikkusega seonduvaid probleeme ja võimalusi.

A. Vastutustundlike ja säästvate investeeringute kaasamine

Makromajanduslik stabiilsus, piirkondlike turgude loomine, sobiv investeerimiskliima ja mitmekesine lisandväärtust pakkuv majandus on olulised majandusarengu ja inimväärsede töökohtade loomise seisukohast.

Erasektoril on suurim potentsiaal luua töökohti ja seepärast on oluline Aafrikasse ligi meelitada nii kodu- kui ka välismaiseid vastutustundlikke investeeringuid. Selleks tuleb välja arendada stabiilsed ja avatud finantssüsteemid, et tulla toime suurema erasektori laenumahuga ja luua soodne investeerimiskliima, julgustades samal ajal investorite vastutustundlikku käitumist, mis järgib sotsiaalseid ja keskkonnavalaseid standardeid ja head juhtimistava.

Aafrika visioon

Tegevuskavas aastani 2063 on Aafrika seadnud eesmärgiks „saada kontinendiks, kus inimeste, kapitali ja kaupade vaba liikumise ja teenuste osutamise vabaduse tulemusena suurenevad märkimisväärselt kaubandus ja investeeringud”. See tähendab vajadust edendada „makromajanduslikku poliitikat, mis hõlbustab majanduskasvu, töökohtade loomist, investeeringuid ja industrialiseerimist“ ja „arendada Aafrika erasektorit kaasamise ja soodsa ettevõtluskliima kaudu, edendades üleaafrikalisi ettevõtjaid piirkondlike tootmiskeskuste ja Aafrikasisese kaubanduskasvu kaudu“.

ELi meetmed

EL on teinud Aafrika partneritega ulatuslikku koostööd, et arendada ettevõtluskeskkonda ja investeerimiskliimat, edendada Aafrika majandusintegratsiooni riiklikul, piirkondlikul ja kontinentaalsel tasandil ning meelitada kogu mandril ligi avaliku ja erasektori investeeringuid. Eelkõige erasektori investeeringute kaasamine avaliku sektori nappide vahendite täiendamiseks on hädavajalik ning see on välisinvesteeringute kava keskmes.

EL teeb ettepaneku viia partnerlus uuele tasemele, et:

i) suurendada ulatuslikke ja jätkusuutlikke investeeringuid Aafrikas, eelkõige kavandatava välisinvesteeringute kava raames,

- toetades vastutustundlike ja jätkusuutlike investeeringute tegemiseks prognoositavat ja soodsat investeerimiskliimat Aafrikas, pidades selleks dialoogi Aafrika riikide ja erasektoriga;

- toetades peamisi tugiinfrastruktuure eelkõige sellistes sektorites nagu säästev energia, vesi, transport, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, keskkond, loodusvarade säästev kasutamine ja sinine majanduskasv, sotsiaalne taristu ja inimkapital; siia kuulub ka partnerluste sõlmimine ELi tööstusega eelkõige seal, kus EL on maailmas juhtpositsioonil;
- toetades Aafrika ettevõtjaid, väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid ning idufirmasid kohalike ettevõtluse tugistruktuuride ja teenuste kaudu;
- tehes koostööd rahvusvaheliste finantseerimisasutuste ja arengupankadega, et pakkuda finantsvõimendust kapitaliturgude ressursidele, keskendudes lisandväärtust loovatele sektoritele, millel on kõrgeim potentsiaal luua jätkusuutlikke töökohti ja tagada vähese CO₂ -heitega areng, ning kasutades ära roheline, sinine ja ringmajanduse pakutavaid võimalusi;
- edendades ettevõtete sotsiaalset vastutust, sotsiaalset ettevõtlust ja vastutustundliku ärikäitumise raamistikke;

ii) edendada Euroopa ja Aafrika kaubandussuhteid,

- käivitades struktureeritud dialoogi Euroopa ja Aafrika erasektoriga, kasutades selleks välisinvesteeringute kava raames ära platvormi „Sustainable Business for Africa“ (SB4A), ärifoorumeid ja Euroopa investorite Aafrikas korraldatavaid majandusdiplomaatia missioone;
- tugevdades veelgi ELi ja Aafrika kaubandussuhteid ja tagades, et partnerid saavad majanduspartnerluslepingute, vabakaubanduslepingute ja muude kasulike kaubandussüsteemidega loodud stabiilsest ja prognoositavast raamistikust täit kasu tugevama mitmepoolse kaubandussüsteemi kontekstis. Lisaks saadakse peagi kasu ka ajakohastatud ELi kaubandusabistrateegiast;

iii) toetada Aafrika püüdlusi tõelise Aafrika-sisese turu ülesehitamisel,

- soodustades kaubandust jätkusuutliku tollireformi ja kaasajastamise toetamise kaudu;
- tugevdades veelgi Aafrika Liidu üleaaafrikalist kvaliteeditaristut (PAQI)³⁷ eesmärgiga käivitada üleaaafrikaline standardimissüsteem, mis on inspireeritud ELi ühtse turu parimatest tavadest;
- toetades ettevalmistusi Aafrika mandri vabakaubanduspiirkonna (*Continental Free Trade Area* – CFTA) loomiseks.

Juhtalgatused

- **Hoogustada Aafrikas ulatuslikke ELi investeeringuid välisinvesteeringute kava raames**, mille kaudu võimendatakse 44 miljardi euro ulatuses investeeringuid kuni aastani 2020 ning mida toetab platvormi SB4A kaudu peetav struktureeritud dialoog Euroopa ja Aafrika erasektoriga. Samuti püütakse saavutada koostoimet ELi liikmesriikide sarnaste siseriiklike algatustega, aga ka mitmepoolset tasandil,

³⁷ PAQI loodi ametlikult 2013. aastal eesmärgiga tugevdada Aafrika poliitika väljatöötamist standardite, mõõtmiste, vastavushindamiste ja akrediteerimiste valdkonnas ja selle poliitika elluviimist.

eelkõige G20 kohtumisel „Kokkulepe Aafrikaga“.

- **Toetada prognoositavama ja soodsama investeerimiskliima saavutamist Aafrikas**, kiites eelkõige heaks põhimõtted, millest Aafrika ja EL juhitudavad investeerimispoliitika kujundamisel.
- **Toetada Aafrika digitaalarengu tegevuskava**, keskendudes e-valitsuse teenuste kasutuselevõtule, algatustele ja investeeringutele, mis hõlbustavad põllumajandusettevõtlust turu-, kliima- ja keskkonnaandmetele juurdepääsu ja nende kasutamise kaudu, ning keskendudes ka avatud digitaalse teaduskeskkonna loomisele oskuste ja teadmiste edendamiseks.

B. Aafrika energiapoliitika

Arvestades kliimamuutustega seotud probleeme, on juurdepääsu tagamine taskukohasele, usaldusväärsele, jätkusuutlikule ja tänapäevasele energiale Aafrikas, sealhulgas maapiirkondades, võimalus saavutada kaasav areng ja luua töökohti mõlemas maailmajaos. Meie ühine huvi on tõhustada koostööd, mis põhineb ühisel väärtusel minna üle puhtale energiale, mille kasutamise osas on EL juhtpositsioonil kogu maailmas.

Eeldatavasti kolmekordistub Aafrikas nõudlus elektrienergia järele 2030. aastaks,³⁸ sest majandus kasvab ning elanikkond suureneb ja urbaniseerub. Peamiselt Sahara-taguses Aafrikas puudub praegu ligikaudu 700 miljonil inimesel juurdepääs tänapäevastele energialiikidele. Samuti ei ole praegune elektrifitseerimise tase ega SKP aastane kasv energia üldkättesaadavuse tagamiseks piisav. Samas on Aafrikas rikkalikke omamaiseid jätkusuutlikke energiaallikaid, millest piisab nii praeguste kui ka tulevaste vajaduste katmiseks. Aafrika potentsiaali ärakasutamine sõltub elektritootmise suurendamisest ja energia tõhusast kasutamisest, parematest piiriülestest võrkudevahelistest ühendustest, sealhulgas Euroopaga, ja energiasektoris kohaldatavast poliitikaraamistikust. Üksnes avaliku sektori vahenditest ei piisaks sellise nõudluse rahuldamiseks vajalikeks investeeringuteks.

Aafrika visioon

Aafrika on otsustanud osaleda kliimamuutuste leevendamiseks tehtavates üleilmsetes jõupingutustes, mis toetavad ja laiendavad poliitilist tegevusruumi kestliku arengu edendamiseks Aafrikas. Need jõupingutused hõlmavad meetmeid, mis on ette nähtud Aafrika kindlaksmääratud panuses seoses kliimamuutustega. *Tegevuskavas aastani 2063* on Aafrika seadnud eesmärgiks „kasutada kõiki Aafrika energiaressursse, et tagada tänapäevane, tõhus, usaldusväärne, kulutõhus, taastuv ja keskkonnasõbralik energia kõigi Aafrika majapidamiste, tööstuste ja asutuste jaoks“.

ELi meetmed

EL on teinud Aafrikaga energia valdkonnas koostööd palju aastaid ning on asunud propageerima algatust „Säästva energia aastakümme kõigi jaoks“,³⁹ mille eesmärk on

³⁸ IRENA, 2015.

³⁹ 2012. aastal kuulutas ÜRO peaassamblee perioodi 2014–2024 säästva energia aastakümneks kõigi jaoks.

suurendada elektrienergia tootmist ja jaotamist, suurendades energiatootmises taastuvenergia osakaalu ning vähendades fossiilkütuste osakaalu.

EL on seadnud kaugeleulatuvad eesmärgid jätkusuutlikuks koostööks energiasektoris Sahara-taguses Aafrikas,⁴⁰ aidates nõnda samuti kaasa Pariisi kliimakonverentsi eesmärkide täitmisele: EL toetab Aafrikat, et võimaldada 2020. aastaks 30 miljonile inimesele juurdepääs säästvale energiale, saavutada taastuvenergia tootmise võimsuseks 5GW ja vähendada CO₂-heidet 11 miljonit tonni aastas, toetades Aafrika taastuvenergia algatust (*African Renewable Energy Initiative – AREI*).

Põhja-Aafrikas jätkub energiaalase partnerluse arendamine piirkondlikul tasandil Vahemere Liidu raames. Kahepoolset tasandil teeb EL koostööd Põhja-Aafrika riikidega mitmesuguste finants- ja tehnilise abi programmide kaudu. Olulise tähtsusega energiatarnija Alžeeriaga toimub koostöö strateegilise energiapartnerluse kaudu.

EL teeb ettepaneku viia partnerlus uuele tasemele, suurendades jõupingutusi, et:

i) suurendada avaliku ja erasektori investeeringuid Aafrika taastuvenergiaprojektidesse, eelkõige kavandatava välisinvesteeringute kava raames,

- hõlbustades avaliku ja erasektori koostööd kõrgetasemelise platvormi kaudu, et luua tugev majanduslik alus erasektori investeeringute hoogustamiseks Aafrikas;
- mängides katalüsaatori rolli, aidates Aafrika valitsustel edendada energiaspektori jaoks soodsat keskkonda. Tuginedes oma terviklikele poliitilistele raamistikele energia- ja kliimaküsimustes, sealhulgas pakatile „Puhas energia kõikidele eurooplastele“,⁴¹ võib EL jagada Aafrika partneritega hulga ainulaadseid kogemusi, poliitika analüüsi ja reguleerimise alaseid teadmisi ja häid tavasid, et käivitada säästev energiatootmine ja energiasüsteemide ajakohastamine ning vajaduse korral ka piirkondlike turgude integreerimine;
- edendades energiaturgude regionaalset integratsiooni Aafrikas elektrimääruste ühtlustamise kaudu;
- edendades piiriüleseid võrkudevahelisi ühendusi, sealhulgas Euroopaga, et tagada usaldusväärne ja taskukohane energiavarustus;

ii) süvendada strateegilist allianssi ja koostööd,

- hoogustades koostöö edendamiseks dialoogi ja koordineerimist Aafrika ja ELi energiapartnerluse raames, ELi liikmesriikidega ELi energeetikaalgatuse (EUEI) kaudu, aga ka peamiste partnerite ja algatustega, näiteks G20, G7, SE4All ja USAID Power Africa;
- arendades partnerlust kohalike omavalitsustega, et liikuda n-ö alt ülespoole ülemaailmse vähese CO₂-heitega majanduse ja ühiskonna suunas, sealhulgas selliste algatuste kaudu nagu ülemaailmne linnapeade pakt (mis põhineb ELi edukal linnapeade paktil) ja Aafrika enda piirkondlikud meetmed;

⁴⁰ Ajavahemikuks 2014–2020 on EL ette näinud üle 2,7 miljardi euro.

⁴¹ [COM\(2016\) 860 final](#).

- tõhustades teadlaste ja innovaatorite vahelist koostööd ELi ja Aafrika kõrgetasemelise dialoogi raames teaduse, tehnoloogia ja innovatsiooni küsimustes.

Juhtalgatused

- **Toetada Aafrika taastuvenergia algatust (AREI), et saavutada 2020. aastaks taastuvenergia tootmise võimsuseks 5GW, võimaldada Aafrikas 30 miljonile inimesele juurdepääs säästvale energiale ja vähendada CO₂-heidet 11 miljonit tonni aastas.**
- **Käivitada uus algatus, et hõlbustada ELi ja Aafrika avaliku ja erasektori koostööd investeeringute suurendamiseks Aafrika taastuvenergia sektoris kõrgetasemelise platvormi kaudu eesmärgiga parandada investeerimiskliimat ja vähendada erasektori investeeringute riske, hõlbustada teadmiste jagamist uuenduslike äri- ja rahastamismudelite ning riigi rahanduse finantsvõimendusega seonduvate heade tavade kohta .**
- **Käivitada uus ELi ja Aafrika teadusuuringute ja innovatsiooni partnerlus kliimamuutuste ja säästva energia valdkonnas, keskendudes arengule⁴² ja suutlikkuse suurendamisele energiatõhususe ja taastuvenergia ning kliimateenuste valdkonnas.**

C. Aafrika põllumajanduse ja põllumajandusettevõtjate ning sinise majanduse, sealhulgas kalanduse ümberkujundamine

Põllumajandus, sealhulgas loomakasvatus, kalandus ja vesiviljelus on Aafrika jaoks väga oluline. Põllumajandus on põhiline sissetulekuallikas ligikaudu 90 %-le Aafrika maaelanikkonnast ja annab elatusvahendeid umbes 75 %-le töajõust, kellest pooled on naised. Tootlikkus on endiselt madal ja põhineb peamiselt väikesemahulisel elatuspõllumajandusel ja kalapüügil. Kapitalipuudus, ressursside mittesäästlik majandamine, maa omandiõigusega seotud probleemid ja meresõiduturvalisuse puudumine on peamised kasvu takistavad tegurid. Aafrika kaotab miljardeid eurosid ülepüütud kalavarude ja kalanduse mitteoptimaalse juhtimise tõttu. Lisaks avaldab sektoritele täiendavat survet kliimamuutuste nii praegune kui ka tulevane mõju.

Toidutööstuse sektorite potentsiaali ärakasutamine tundub olevat kõige tõhusam viis, et tagada toiduga kindlustatus, luua töökohti ning suurendada teenimisvõimalusi ja miljonite aafriklaste, eelkõige noorte mõjuvõimu.

Aafrika visioon

Tegevuskava aastani 2063 kohaselt soovib Aafrika „muuta, suurendada ja industrialiseerida oma majandust, sealhulgas loodusvarade, tootlikkuskavade ja piirkondlike väärtusahelate lisandväärtuse kaudu,“ edendades „igal tasandil tööstuspoliitika rakendamist, keskendudes mikro-, väikese ja keskmise suurusega

⁴² Kooskõlas dokumendiga COM (2016) 763.

ettevõtjatele⁴³ ja põllumajandusettevõtjatele“ ja „Aafrika mere-/ookeani- ja roheline majanduse edendamise strateegiatele“⁴⁴.

ELi meetmed

EL on Aafrika peamine koostööpartner põllumajanduse ja meremajanduse arendamise valdkonnas⁴⁵. ELi eesmärk on suurendada vastutustundlikke väärtusahelaid maaelu- ja merendusvaldkondades arenguprogrammides ja tugevdada kaasnevat õigus- ja poliitikaraamistikku, pöörates seejuures tähelepanu selliste väärtuslike ressursside nagu vesi ja maa säästvale majandamisele.

EL soovib viia partnerluse uuele tasemele, suurendades jõupingutusi, et:

i) edendada vastutustundliku ja säästva väärtusahela arendamist,

- soodustades erasektori investeeringuid kõigis põllumajandusliku toidutööstuse väärtusahelates, kasutades selliseid algatusi nagu põllumajanduse rahastamisvahend (AgriFI), kavandatav välisinvesteeringute kava ning FAO ja OECD suunised vastutustundlike põllumajanduslike tarneahelate kohta;
- toetades Aafrikat uutest turuvõimalustest kinnihaaramisel, et toota Aafrika toiduaineid. Majanduspartnerluslepingud pakuvad suuri võimalusi, sealhulgas vaba pääsu ELi turule, paindlikke eeskirju sisendite impordiks, dialoogi ja koostööd põllumajanduse valdkonnas ja majanduspartnerluslepingu rakenduskavasid. Vähim arenenud riikidele, kes ei ole sõlminud majanduspartnerluslepingut, antakse vaba turulepääs algatuse „Kõik peale relvade“ kaudu. Samuti jätkab EL Aafrika toetamist suutlikkuse ülesehitamisel ohutus- ja kvaliteedistandardite täitmiseks, sealhulgas sanitaar- ja fütosanitaarküsimustes;
- suurendades Aafrika kalandussektori jätkusuutlikku tootlikkust, laiendades vajaduse korral säästva kalapüügi partnerluslepingute võrku ELi ja Aafrika riikide vahel ja suurendades Aafrika partnerite suutlikkust kalavarude säästva majandamise vallas ja võitluses ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata (ETR) kalapüügiga ELi ETR-kalapüüki käsitleva määruse⁴⁶ kohase koostöö ja dialoogi kaudu;
- edendades kliimameetmete rakendamist Aafrika põllumajanduses, nagu on ette nähtud Aafrika riikide siseriiklikult kindlaks määratud panustes;
- edendades kliimamuutustega kohanemise meetmete asjakohast arvessevõtmist, bioloogilise mitmekesisuse säilitamist ja taastamist ning katastroofiriskide vähendamist Aafrika põllumajanduses, sealhulgas ökosüsteemide taastamise ja looduspõhiste lahenduste kaudu;

⁴³ Mikro-, väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted.

⁴⁴ Aafrika põllumajanduse ümberkujundamise aluseks on Aafrika põllumajanduse igakülgse arendamise programm (*Comprehensive Africa Agriculture Development Programme – CAADP*). Aafrika Liidu 2014. aasta Malabo deklaratsioon „Põllumajanduse kiirem areng ja muutumine ühise heaolu ja paremate elatusvahendite nimel“ annab CAADPile uue hoo ja suunab Aafrika põllumajandust järgmised 10 aastat.

⁴⁵ EL on ajavahemikuks 2014–2020 ette näinud üle 4,2 miljardi euro selliste meetmete toetamiseks, mis on seotud toidu ja toitainetega kindlustatusega, ning säästva põllumajanduse ja kalandusega Aafrikas.

⁴⁶ [Määrus \(EÜ\) nr 1005/2008, millega luuakse ühenduse süsteem ebaseadusliku, teatamata ja reguleerimata kalapüügi vältimiseks, ärahoidmiseks ja lõpetamiseks.](#)

ii) edendada oskusi, innovatsiooni ja teaduskoostööd,

- tõhustades Euroopa ja Aafrika teadus- ja innovatsioonitegevusest saadud teadmiste kasutamist, tugevdades eelkõige toiduga ja toitumisalast kindlustatust ning säästvat põllumajandust (*Food and Nutrition Security and Sustainable Agriculture – FNSSA*) käsitleva Aafrika ja ELi tegevuskava⁴⁷ rakendamist, tulevast partnerlust Vahemere piirkonna riikidega teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas (*Partnership for Research and Innovation in the Mediterranean Area – PRIMA*) ja Atlandi ookeani piirkonna riikide teadus- ja innovatsiooniliitu;
- edendades kutseharidust ja -õpet põllumajanduse ja ettevõtlust põllumajanduslike toiduainete valdkonnas, tuginedes põllumajandustootjate organisatsioonide varasemale ja praegusele toetamisele;
- suurendades juurdepääsu rahastamisele, väikepõllumajandustootjate juurdepääsu internetiühendusele ja e-põllumajanduse digitaalteenuste kasutamist, et suurendada tootlikkust ja sissetulekut.

Juhtalgatused

- **Soodustada väärtusahela arendamist, lihtsustades vastutustundlikke investeeringuid põllumajandusettevõtlusse ja sinisesse majandusse,** kasutades näiteks põllumajanduse rahastamisvahendit (AgriFI) ja uut Euroopa välisinvesteeringute kava.
- **Mobiliseerida ELi ja Aafrika investeeringuid teadusuuringute ja innovatsiooni toetamiseks** põllumajanduses ELi-Aafrika teadusuuringute ja innovatsiooni partnerluse kaudu, mille tegevusvaldkond on toiduga ja toitumisalane kindlustatus ning säästev põllumajandus.
- **Laiendada vajaduse korral ELi ja Aafrika riikide säästva kalapüügi partnerluslepingute võrgustikku.**

D. Teadmiste ja oskuste edendamine

Kuigi hariduses osalemine on enamikus Aafrika riikides viimastel kümnenditel märkimisväärselt paranenud, puudub algharidus endiselt üle 20 %-l Aafrika lastest, kellest enamik on tüdrukud; ligikaudu 50 %-l lastest puudub juurdepääs keskharidusele ning kõrgkooli jõuab vaid 7 % noortest. Põhihariduse praegune tase, mis on vajalik noortele hariduse jätkamiseks kutsehariduses ja -õppes ning kõrgharidussüsteemis, on ikka veel väga madal. Paljudel noortel, kes on läbinud alg- ja keskhariduse, puuduvad edasisteks õpinguteks ning aktiivseks, vastutustundlikuks ja produktiivseks kodanikuks saamiseks vajalikud teadmised ja oskused.

⁴⁷ [Tegevuskava ühiselt rahastatava ELi ja Aafrika teadusuuringute ja innovatsiooni partnerluseks, mille tegevusvaldkond on toiduga ja toitumisalane kindlustatus ning säästev põllumajandus](#), Addis Abeba, 4.–5. aprill 2016.

Kutsehariduses ja -õppes ning kõrghariduses omandatud oskused ja töökohtadel nõutavad oskused ei ole vastavuses. Haridus- ning kutseharidus- ja -õppesüsteemid peavad paremini vastama tööturu vajadustele ning sotsiaalsele ja tööstusarengule, samuti olema uuenduslikumad ja parema kvaliteediga. Kuna paljud noored leiavad rakendust mitteametlikus sektoris või peavad ise toimetulekuvõimalusi leidma, on oluline tagada neile juurdepääs ettevõtlusharidusele ja -koolitusele, aga ka tugiteenustele, mille abil saaks selliseid noori integreerida ametlikku sektorisse.

Hariduse, innovatsiooni ja teadusuuringute parem sidumine eriti kaugõppe ja avatud õppe valdkonnas aitab suurendada hariduse panust töökohtade loomisse ja kestlikku arengusse.

Aafrika visioon

Tegevuskavas aastani 2063 soovib Aafrika „hoogustada hariduse ja oskuste revolutsiooni ja propageerida aktiivselt teadust, tehnoloogiat, teadusuuringuid ja innovatsiooni, et arendada innovatsiooni hoogustamiseks vajalikke teadmisi, inimkapitali, võimeid ja oskusi“.

ELi meetmed

EL on Aafrika kõige pikaaegsem partner haridusvaldkonnas alates eel- ja põhikooli astmest ning lõpetades kõrgharidusega, sealhulgas kutsehariduse ja -õppe, ettevõtlusõppe⁴⁸ ning teadusuuringute ja innovatsiooni valdkonnas.

EL edendab võrdseid võimalusi, ebavõrdsuse vähendamist ja suuremat tööalast konkurentsivõimet, sotsiaalset ühtekuuluvust, võrdsust, mitmekesisust, kaasatust ja soolise ebavõrdsuse kaotamist.

EL teeb ettepaneku viia partnerlus uuele tasemele, suurendades jõupingutusi, et:

i) toetada kvaliteetset haridust igal tasandil,

- suurendades ühiseid jõupingutusi, et hõlbustada kõigi laste, eriti tüdrukute juurdepääsu põhi- ja keskharidusele kahepoolsete programmide ja ülemaailmse hariduspartnerluse kaudu;
- tegeledes ELi soolise võrdõiguslikkuse algatuse raames hariduse ja sooga seonduvate teemadega, sealhulgas soolise vägivallaga;
- julgustades Aafrika riikide osalemist programmis „Erasmus+“, suurendades õppejõudude ja üliõpilaste liikuvust ja akadeemilist koostööd, parandades nõnda üliõpilaste oskusi ning hariduse kvaliteeti ja asjakohasust;
- toetades veelgi piirkondlikku liikuvust ja suurendades toetust kõrghariduse ühtlustamiseks piiriüleste programmide, kvalifikatsioonide tunnustamise, parema kvaliteedi tagamise ja innovatsiooni kaudu ning suurendades toetust Tuning-projektile;

⁴⁸ Käimasoleval programmiperioodil (2014–2020) toetab EL kahepoolseid haridusprogramme ning kutsehariduse ja -õppe programme Aafrikas ligikaudu 1,34 miljardi euroga. Samal perioodil toetab EL 375 miljoni euroga ka haridust üleilmsete algatuste, näiteks üleilmse hariduspartnerluse kaudu.

ii) suurendada toetust kutseharidusele ja -õppele ning ettevõtlusele,

- käivitades ELi kutsehariduse ja -õppe programmi, mille kaudu saab riiklikele sidusrühmadele edastada kõrgetasemelisi ekspertteadmisi, et toetada üleminekut nõudlusest lähtuvalt kutsehariduse ja -õppe süsteemilt tööturu vajaduste ja võimalustega arvestavale süsteemile;
- toetades liikuvuse ja suutlikkuse suurendamist kõrghariduses programmi „Erasmus +” kaudu ja töötades välja katseprojekte programmi „Erasmus +” laiendamiseks kutsehariduse ja -õppe valdkonna liikuvusskeemide laiendamiseks Aafrikasse;
- toetades suutlikkuse suurendamise projekte, millega edendatakse naiste ja noorte aktiivset osalemist ühiskonnas ja majanduses, parandades eriti mitteformaalset õpet ja suurendades haridussüsteemide ja tööturu koostoimet;
- toetades digitaalskuste ja digitaalse kirjaoskuse arendamist ja digitaalse tehnoloogia ja digitaalsete teenuste kasutamist, ning pakkudes tulevikku suunatud, kaasavat ja kvaliteetset haridust. Samuti hõlmab see ettevõtjate, sealhulgas naiste suutlikkuse ja oskuste toetamist digitaalse tehnoloogia kasutamise valdkonnas, mis on vajalik ettevõtete loomiseks;

iii) hoogustada Aafrika ja ELi teaduskoostööd,

- laiendades Aafrika ja Euroopa teadlaste ja innovaatorite koostööd, sealhulgas teadlaste ametialase arengu võimaluste suurendamise kaudu Marie Skłodowska-Curie meetmete ja muude programmi „Horisont 2020” projektide kaudu;
- toetades teadusuuringute tegemise võimekuse parandamist Aafrikas selliste programmide kaudu nagu Aafrika Liidu teadustoetused;
- toetades avatud digitaalset teaduskeskkonda Aafrika ülikoolidele ja teadusasutustele.

Juhtalgatused

- **Käivitada Aafrika noorterahastu, mille abil laiendatakse programmi „Erasmus+” kolme eraldi algatuse kaudu:**
 - A. „Noorte mõjuvõimu suurendamise” programm noorteorganisatsioonide suutlikkuse ning noorte ja noorte ettevõtjate liikuvuse edendamiseks Aafrikas ja Euroopas.
 - B. Katseprojekt liikuvuse edendamiseks kutsehariduse ja -õppe valdkonnas.
 - C. Erasmus+ üliõpilas- ja vilistlasühenduse Aafrika peatüki tugevdamine.
- **ELi kutsehariduse ja -õppe rahastu loomine, et parandada kutsehariduse ja -õppe vastavust tööturu vajadustele ja edendada haavatavate rühmade kaasamist.**